

retes munka eredményeként sikerült maguk mögött hagyni az induláskor tapasztalható szakismereti, kommunikációs hiányosságokat, amelyek sok esetben nehézséget jelentettek a jelenségek, a folyamatok megértésében, értelmezésében.

Az ukrán és a magyar főhatóságok hozzájárulásával az 1995/96-os tanévben 50 fővel növekszik a beregszászi főiskola hallgatóinak létszáma. A jelentkezők száma ennél lényegesen több, így csak az augusztus végi írásbeli és szóbeli vizsgák eredményei alapján dől el, kik lesznek azok a szerencsések, akik felvételt nyernek a beregszászi főiskola második első évfolyamára.

KORMÁNY GYULA

Ábel Halászelken

*Előadás a meséről és a mesemondókról**

Hazudni nem fogok, csak annyit, amennyi a lelki üdvösségünknek éppen a leghasznosabb. Képekben szeretném megmutatni azt a világot, azt a közeget, mely ma is fenntartja a mesét. Bemutatom azt az érdekességet is, hogyan válik egy élő alak szinte szemünk láttára mesefigurává.

Udvarhelyen vagyunk, Székelyudvarhelyen, húsvétot megelőző nagyböjti időszakban, amikor mindenki bárányt hoz le a hegyekből, mert ugye ez kerül feltámadáskor az ünnepi asztalra. Húsvét a Krisztus jele. Olyan koporsófélékben báránykákat hoznak tehát. Ilyenkor választják el a kisbárányokat az anyjukról. Ebben az időszakban a jószág már kicsapható a fűre, ilyenkor már eladható. A jelek összefüggenek. Ugyanis itt helyben, a vásárban le is vágják sokszor a bárányokat, mert vannak, akik nem gazdálkodni veszik meg, hanem a terített asztalra szánják. Ezért kis akasztófaféléket ácsolnak, rémfáknak hívják őket. Helyben levágják a bárányokat, és bokáig állnak a vérben ezekben a vásároknban. Mivel még böjt van, Krisztus még nem támadott fel. S a jel, amellyel körülveszik az emberek magukat, ugyanaz. Ez a bárány a megfeszített Krisztunak is jele. (A meséről beszélek, bár látszólag eltávolodtam tőle.) Majd amikor a fehérre terített asztalon már ott gőzölög az étel, s megeszik, a pont ugyanaz az időtlen állapotfajta, amelyet minden kultúra, mindenfajta szerves műveltség létrehoz. Ez a táplálék, ez a szertartás a résztvevők számára a föltámadást jelenti. Mert egy családban legegyszerűbben megérteni az állapotváltozást így lehet: ez itt most egy *más* állat, megeszem és enyémmé válik. *Én* leszek belőle.

Tehát ilyen a székelyudvarhelyi vásár. Másik érdekes jel, hogy ilyenkor nem harangoznak. A böjtös időszakban kelepelnek. Egy bácsi, aki Szentegyházafalván mindenest, ezermesterember, ő tekergeti ezt a hatalmas kereket, s a tengelyen lévő tuskék megakadnak, a roppant méretű kifeszített kalapácsok odaverődnek, a aztán mint a csókák, hollók egy nagy körben keringenek a torony fölött, majd megint visszaszállnak... Ez jelzi az időt. Hogy feltámadáskor a harangszó aztán annál jobban essék.

A nagy mesélgetéseknek a színhelye nem a szoba, nem a tisztaszoba, hanem valami szűkebb és sötétebb, valami olyan hely, ami gondolkozásra ingerel. A mesének a hagyományban *ideje* van. Nem olyan egyszerűen történik az, hogy „hát most mesélünk”. Világos nappal ritka, hogy elhangzik a mese. Mint ahogy a gyermek természetes ritmusa szerint ilyenkor nem a mesét kívánja, hanem verekedni kíván, futkosni. Amikor este van és ragadnak le a szemek, akkor kinyílnak erre a dologra, hogy mese. És mondogatják is a nagy mesélők, hogy az az igazi, amikor az „itt a vége, fuss el végére” már nem is emlékszik senki. Addig mindenre. S átveszik, álomba pofozzgatják a történetet. Ilyen az igazi jó mese!

Néhány szót erről a „kelepelő” ezermesterről. Hordót, tekenőt, mindent elkészít. Ez örökölt tudás. Fenn a havasokban korán megkapják a gyerekek a bicskát. Hat-hét éves gyer-

meknél egy bicska az nem „jaj, hogy meg ne vágja a gyerek magát”, hanem borotvaéles bicska. Megfenik szépen szíjjal, azt is megtanulják. Kövön is. Szednek folyami kavicsokat a cigányok, azok árulgatják, nagyon nagy becsülete van a jó fenőkőnek. A szíjukon tehát jól kiélezik. S nem is nagyon magyarázzák, hogy az balesetveszélyes, mert úgylis rájön maga a gyerek. Előbb-utóbb úgylis megvágja magát. Hamarabb hat ez, mint akárhány prédikáció. Viszont ezért nyolc-kilenc éves korában egy gyerek, ha egy tenyérszál fadarabot kap, abból szép tárgyakat tud csinálni. Ez az érési folyamatban, hogy hasznos polgára legyen a világnak, fontos stáció. Hiszen emberünk sem tanulta különösen ezt a mesterséget, de gyönyörű hordót, teknőt, bármit, hasznos dolgokat tud elkészíteni.

És itt a kis munkahelyen, műhelyében a mese megterem.

A nagypapát meg kell állítani a munkában, mert még képes volna állandóan dolgozni! Meg is sértődnének a kisunokák, ha velük nem foglalkozna!

De más helyei, terei is vannak a mesének. Itt vannak az utcai padok. A templomba menet legalább a vargabetűt mindenki megteszi, úgyhogy öt-hat padra útközben biztosan leül. Egy-egy padra leülni, az egy-egy utcának a különféle híreibe belekapcsolódni, s a más utcabéli híreket elmondani. Ezekből bármikor mese kerekedik. Az előharangozás ugyan véget vet ezeknek a meséknek, de itt komoly mese is elhangozhat.

A vasárnapról még néhány szót. A vasárnapra fontos parancs volt korábban. A kolhozosítás utáni embertípus ezt már nem is ismeri, meg sem érti, mit jelentett egy előző világban a vasárnapot megtartni. Az egy olyan parancs volt, hogy a munkaeszközt le kellett tenni. Erről egy ballada is szól, az egyik legszebb. Hogyan jutott a halálára egy ember, aki vasárnap dolgozott. S aki nem tudta ezt a kötelességet, a „csöndet megtenni”, hogy se kft., se semmi, dobd el azt a sportújságot, vedd észre, hogy emberek vannak körülöttesed... Ha ez egy héten nincs meg, odavan mindenféle emberi kommunikáció. Ezt a régiek pontosan tudták.

S erre való többek közt a pad. Jó kis egyszerű, idedőlő-odadőlő padok. Az utcákon. De amire születtek, arra igen alkalmasak. Az ember ideül, és aki el talál menni előtte, annak egy olyan mondatot dob utána, hogy tíz lépés után muszáj megálljon. Ez mintegy cselvetés, egy rendkívüli, láthatatlan hurok, ebbe belébotlik minden normális ember, aki e nyelven még tud. Még ha válaszolni sem tud rá azon a szinten, de megérzi, hogy itt hihetetlen finom kihívás van, valami finom kötekedés. Látszatveszekedések. Ezekből megint leülések lesznek, hírcsere. Lassan, ha van rá esély, ha van reá idő, leülepszik, és epika. S akkor egyik is mesél, másik is. Kerekedik a mese. Nem olyan mese, amit gyermekeknek mesélnek, hanem felnőtteknek. Abban bizony van „volt egyszer, hogy nem volt”, és így tovább, de a témakör, meg a lépték egy kicsit más.

Az erőgyűjtéshez a legszebb pillanatok, mikor szegény, drága jó kérdező ember megtanulja, hogy nem lehet csak úgy nekirontani a meséknek. Ezek az öregemberek mintha el akarnának jutni a hallgatónak, a türelmetlen városi hallgatónak a türelme határáig. S addig piszkálnak, vacakolnak, míg az embert elhagyja a remény. Biztos már nagyon szenilis ez a bácsi? Vagy elfelejtette, hogy szeretném ezt a mesét hallani? Pizsmog. Valósággal kikezdi az ember türelmét. S amikor már-már olyan esetlenül terelné az ember a figyelmet, akkor kezd rágyújtani, és a fölszálló füstből megint erőt nyer. Elrendezi magában. Időt nyer. Az időnyerésnek rengetegféle fogása van, férfiaknál nagyon sűrűn a dohányzás.

Él egy asszony Máréfalván. Alig százötven centi magas. Bezzeg a férje az százkilencven. Ez egy olyan asszony, akit Franciaországban Jeann d'Arc-nak neveznének. Ágnis asszony. Órála fogok szólni. Hogyan mesefigura és hogyan valóság ő? Hogyan járt körbe az ő története, híres története? Az egész Udvarhely megyében virágzik, és változatokban él. Az egyik közeli adatközlő maga a férj, aki a történetet az ő szempontjából mondta el. De megkezdődik a mesei történet is.

A székelyudvarhelyi focisták, ha kirándul a lábuk, nem orvoshoz mennek. Ágnis asszony gyerekkorában tavasztól őszig mezítlábos pásztorlányként már gyógyíthatott. Nem tanulta, csak az öregektől. Ez az egyik híressége.

Az ötvenes évek első felében jött hozzá egy csillag, s ez a csillag nappal megszólalt (ezt ki-ki a maga tűrőképessége szerint fogadja, de ez már a mese birodalmában van). Megszólalt, s azt mondta:

–Menj el Zetelaknak az oldalába a vásárba, szólj az embereknek!

Válaszolt a csillagnak:

–Én mi az ördögöt mondjak az embereknek, én olyan buta vagyok, iskolázatlan. Nem mondok én semmit se!

De a csillag azt mondta:

–De csak menj!

Az asszony megindult, és elkezdett mesélni az embereknek. Azt találta nekik mondani:

1. A te atyaúristenedre figyelj, mert az nem csap be.

2. Magyar iskolába adjátok a gyereketeket.

3. Ne engedjétek, hogy a kollektíba behajtsák a vagyonotokat, mert azzal lépre mentek.

Ezt mondogatta két-három hónapig, itt-ott-amott. S aztán jött a letartóztatási parancs. Ám ezek a „máréfalvi indiánok” jófülűek, s meghallották ezt. S mint 1241-ben Muhinál, szekérvárat hoztak létre Ágnis asszony háza körül. Két körben a szekér, rajta férfiak hagyományos fegyverzetben, fejsze, villa, egy pakk dohány mindegyiknél. 12-24 órás váltásokban várták a rendőrséget. Belelőni nem lehetett a társaságba, ahhoz túl kicsi az ügy, ahhoz nem jár csillag a milicistának. Hagyományos fegyverrel meg senkinek nem volt kedve nekikmenni, mert ezek az utolsó vérükig harcolnak ezért az asszonyért. Mert három olyan fontos dolgot mondott, amit helyettük mondott ki.

Egy hét, másfél hét ilyen patthelyzet után megint jött a csillag. Azt mondta:

–Annyi bajt okoztál ezeknek az embereknek, eridj, bujdoss el.

Ő elbújdosott, kiszökött ebből a helyzetből, az emberek hazamentek. Madarak hordtak a kötélyére epret.

Azért hihetetlenül szép a történet, mert például a férje felől is összerakható. Aki közben itatgatta a rendőröket, ő adott nekik szállást. Jóindulatú román rendőrök várták, hogy elfogják az asszonyt. Ő meg igen unta ezt, várta haza a feleségét.

–Nem tudom, hol csedereg ez az asszony. (S megint a valóságos dolgot meséli.)

A másik hihetetlen, de már meseoldal.

S a harmadik gyűrűje a történetnek a befogadó közeg, az udvarhelyi nép. Amely végtelenül büszke erre az apró asszonyra, s ahány ház, annyiféleképpen meséli történetét. De a dolog megtörtént. A szekérvár az igaz, mindenki látta, az asszony valóban eltűnt. Az asszonyról mindenki tudta, hogy beszélt. Ezt tudták. (Különben Máréfalva férfairól még annyit, hogy ők fényesítették a börtön kilincseit, mert amikor húst nem lehetett vágni, akkor is vagdosták. A fele férfilakosság mindig bent volt, kijött az egyik fele, ment be a másik. És soha nem tudtak ott kollektivizálni. Úgy mondták: magatartiak. Székelylengyel-falván is, ha egy máréfalvi gyerek jött, azt meglapogatták: „Nézd meg, mert ezekből élünk.” Ez az egyik lelkiismerete ennek az országnak.)

Még elmondom a végét ennek a történetnek. Ez egy kicsit szomorú. Amikor aztán mégis elfogták az asszonyt, bolondok házába vitték, majdnem egy évig bent volt, de aztán megszökött. Szobafogságra ítélték, egészen a revolúcióig.

Még sok mindent lehet mesélni róla. Hogy volt neki tizenkét szeretője, s a tizenharmadikhoz ment hozzá. Mikor ott volt a leánya, s hallotta, hogy megint ezt a történetét meséli, akkor azt mondja:

–Miért nem azt meséli? Mikor magának volt tizenkét szeretője... S mondja el azt is!

–Én azt is elmondom. Mert maguk boldogtalanok ebben a világban, mert nálunk a legcsúnyább leánynak is a faluban, ha nem volt tíz udvarlója, az nem az ő szégyene volt, hanem a falué. Nekem volt tizenkettő, pedig nem voltam szebb, mint a többi. S mégis a tizenharmadikhoz, ehhez a nagy karó emberhez mentem hozzá. Pedig olyan szegény volt. Édesanyám úgy tiltott tőle, de mit csináljak, őhöz vert a szívem. Mondta az anyám, hogy arról nem lehet szó. Mondta, idehallgass, én úgy szeretlek, ahogy nem köllene. Vagy nem jössz többet, vagy dönts ki a kapumat, vagy elveszel. Holnaptól.

Az ember elment, közben nyergelte a lovat. Már tudta, hogy egy szebenyi rokonnál fogja elrabolnia a lányt. Ez a leányrablás intézménye, ahogy a kódexek feljegyezték. De ez mai történet. Mesebeli szintén a helyzet. Az asszony nem adja, a fickó nyergeli a lovat.

–Én tudtam – folytatja Ágnis asszony a „mesét” – hogy aznap mind a tizenkét legényt el kellett hívjam, mindnek rendes csókot adtam, de a szerelmi csókot a tizenharmadiknak

adtam. Elmentünk Szebenbe. Elháltunk. Az se volt olyan, mint gondoltam. A sok bánat mind a nyakamba zúdult.

Kezdték az életet előlről. Már föl is sóhajtott, hogy milyen jó volna otthon, amikor az anyja felkereste, kinyomozta, hol van, s mutatta, hogy így beteg, úgy beteg. Fölébredt a lelkiismerete. Aztán többet nem is engedték ehhez az emberhez. Másodszor is el kellett rabolni. Kétszer. Ugyanúgy megszervezte szegény, ott éltek éhbéren.

Mesélhetnék sokat róla. Egyszerűen azt akartam mutatni, hogy csudálatos dolgok vannak, ezeket a mesébe belefoglalják. És jelképpé válnak, és ennek a kornak, az ezredvégnek harmadik fiai és leányai is vannak, s olyan akadályokon mennek át, amelyet a sárkány készíthetett.

Még valamit a magatartásról. A mesélő emberek magatartásáról, észjárásáról. Itt van a gazda. S a botja. A bottal mesélni lehet. Olyan mesélő ember is van, akinek fordítva görbült a botja. Ebbe a fejét belehelyezte, járt föl-le a feje, egészen rendkívülien. S amikor olyan helyhez ért, felemelte a botját, s puff, lecsapta. Vissza megint, s az ember, még ha aludt, akkor is felébredt erre. Máskor meg körözött a bottal. Megpiszkált valamit a homokban. Egy kicsi bottal mit lehet művelni, hihetetlen!

Megint az a tét, hogy egy ember van-e olyan érdekes, mint a televízió s a mögötte álló profi apparátus. Ez korunknak a kérdése. Van-e esélye az ilyen dolgokban, a gondolatközlésben az egyetlen embernek? Mert ez olyan halvány ahhoz képest. A gyerek már fel se tudja dolgozni a villogó képeket, csak lesi és hápog, mint a hal az akváriumban. Mert abból semmit nem rak el.

No tehát, ezért érdemes volna megvizsgálni, mi a fegyverzete ennek az egyemberes műfajnak. Mi mindennel lehet a figyelmet fenntartani? Mondom, a férfiaknál az egyik ilyen a bot. Olyan becsülete van a botnak, hogy például mást használnak templomba menet, mást kinn a hegyekben, mást verekedni (ugye, jobb esetben, ha éppen az van kéznél), mást az állatot hajtani, tán még vécére is más bottal menegetnek kifelé. Régies neve van: csapi. (A nyelvekben a legrégebbi szavak, amelyekben ige és névszó is van.)

Tessék megnézni egy egyszerű jármot, azt mondanák rá: munkaeszköz. De akkor, ha egy gyárban nekikugrik, és az esztergályos azt műveli vele. Nemcsak egy átlótt szívet, szép leánykát innen, amonnan. Egy szép régi járom több, mint tárgy, ez valami ünnepnek részese. Ha közlőről megnézünk egy ilyet, tudjuk, hogy a kicsi árkokat rendszerint meg is festegetik. Vagy beragad, vagy kidomborodik. Az ökor feje felett, aki a munkát végzi, kis emeletes tulipánsor, csilingelnek a fatulipánok. Egyszerűen gyönyörű. Az ökörről szép kolindálás van, szép karácsonyi énekfajta Magyarorszátról.

Tökéletes tér van a régi parasztházakban ahhoz, hogy szürkületkor elhajítsanak minden munkát, s a házigazda özvegyasszony (még ha nyolcvanhat esztendő is) a szemközti asszonnyal leüljön egy kis bolondozásra. No hát ott olyan csípőseket mondanak, főleg, ha egy férfi arrabotladozik. Akkor ők ugyan egymásra néznek, de minden szónak olyan oldalsuhintása van, hogy ha nem válaszol rá az ember, nem is méltatják semmire. Állandóan ezek a dolgok kiprovokálnak valamit. Az egyik feltételezi, hogy a másik válaszoljon rá. Partenváró ez a beszélgetés.

Itt a kemencéje a néninek. Maga készítette egy kezével. Készítgeti a nagy kenyereit. Ez is a szomszédolás alkalma. Átjönnek. Itt még a küszöbre is oda szoktak ülni. Érdekes, hogy a mesélő embernek néha a lehető leghevenyészettebb állapot is jobban esik. Szóval, a küszöb és a kemence megébreszti az ember esztét.

Valamit a házibulik lélektanáról. Úgy ki vannak találva a szobáink, olyan süppedősek a fotelek. Ahogy ottan elnémulunk, ha ott be nem kapcsolunk egy tévét vagy egy magnót... Olyan nagyon együtt akarunk lenni, nem megy. S lassan kihúzódik mindenki az utolsó normális térhez, ahol az asszonyoknak van még némi hatalma. Ez a konyha. Ahol asztal van, körbe lehet ülni, ott mindig talpára esik a szó.

Ha a költészet napjára egy plakátot kellene készíteni, jobbat nem találnék, mint a lengyelfalvi gazda házának oromzatának képét. Észrevenni, hogy valami változás van rajta. Az ábrázolat alatt lévő barna szín ki van világosítva. Ott korábban valami más volt! A címer, a magyar címer. Rendkívüli a helyzet. Az történt, hogy mikor meglátta ezt a cirkáló rendőrség, ment a följelentés, s egy szép szombaton elvitték a gazdát a címer miatt. Hét-

főn jött haza, egy barátja hozta szekéren. Nagyon megdolgozták. És rájött, hogy a címernek nincs ott keresnivalója. Mi történt? Létrát tett oda. Atfaragta.

Valami nagyon nagy dolog jött létre. Valami jelképszerű dolog. Úgy mondják: virágnyelven elmondani valamit. Itt szó szerint erről van szó. Valami, amit az egész környezet tud, hogy, tudniillik, mi az ott a ház oromzatán. S ahol a korona volt korábban, ott egy sugárzó virág van. Tulajdonképpen minden lényeges ott van, s mégsem ugyanaz. Ezt a magyar történelem és a magyar költészet kapcsolatáról évszázadokon át el lehetett mondani. Valamit nem lehet, elmondon hát másképp. Itt virágozik a költészet és a mese. Valami, amit nem lehet megtennem, azt elmondon így virágnyelven. S ezzel hatalmas energiákat mozgat meg. Véres valóság. Szó szerint. Itt belekékültek a virágba.

Ezeket érdemes megfontolni. Lám, hogy a mesék mögött mi minden van!

Utolsó képem jelképes értékű. A meséhez a legfontosabb, mint a jó talaj a növénynek, a csend. Ha nincs csend, nincs mese. Ha az ember nem tud olyan világot teremteni, ahol csend van, ott nincs mese. Az egész ki is veszhet. Görög katolikus kis templom a 15. század végéről. Gótikus elemek. Ide, hogy szólni tudjanak az emberekhez, mert be nem férnek az emberek búcsúkor tölcserformájú tagozatba beépítettek egy szószéket. Nagyon leleményes. E forma miatt jól hangzó a szó. S ha megnézzük, hogy ez csodálatos kis templom hová van építve? (Még mindig a csöndről beszélek, ami a mesének termőtalaja!) Vajon mi épül itt előbb? A vasút vagy a templom? A második költői kérdés: van-e a vasutaknak nemzetközi szabályzata arra nézvést, hogy egy ilyen műemléktemplomtól hány méterre lehet építeni, mert hogy ennyire nem, ilyen közelre nem, az az egy biztos. Ez szándékos lenne? Vagy nem? De a kor embere itt valamit mindenképpen meggyónt magáról. Ez is plakátterejű kép. Egy vasút és egy templom. Ami mellett eldübörögnek a vonatok. Teljes egészében beleremeg az épület. Tíz-tizenöt éve van ennek a templomnak hátra. És mégis valami tartja, az emberek éppen úgy eljárnak bele. Segesváron van mindez, nem messze a pályaudvartól. A bementők is beleharsognak, a vonatok szétrázzák, mégis van, ami tartja.

Ezt mondandóm végére szántam. Olyan ez, mint a mese. Tulajdonképpen még van, az emberek még beléjárnak valamiért. Valami hiányukat pótoja. De mellette ott dübörög a video vasútja, nem a szabályzatnak megfelelő távolságban. És hát a tét az nagyon nagy.

Valami mesét még elmondok. Ráadásul.

Kicsi János

Mesélek egy szépet. Hát volt egyszer... (Olyant próbálok mondani, amit gyerekek is lehet mondani.) Volt egyszer a jóistennek a háta mögött, de mégis a tenyerin, mert néha ő is hátrarakosgatja...

Na melyiket is mondjam? Melyiket is akartam mondani? Mindjárt meglesz! Megvan!

Volt egyszer egy olyan szegény ember, amelyiknek volt egy háza. Ennek oldala nem volt, csak teteje, s azt is csak a miatyánk tartotta. Egyszer belealudt a miatyánknak a felibe, s a háznak a teteje éppen az orránál megállott. No, gyorsan bevégezte a miatyánkot. Ma is úgy van, olyan alacsonyan, éppen egy kicsikét a föld felett ott lebeg a tető, s alatta ott tengeti az életét az öregecske.

Ennek volt egy fia. Nem volt az másmilyen, mint a többi, de szegényebb az igen. Mondta neki:

– Te fiam, te menj el deákiskolába, mert ha így folytatod, senki lesz, de ha úgy: valaki.

– Megyek édesapám.

Ment. De csak üzenik, hogy az édesapja halálán van. Jön haza.

– Édesapám, igaz-e, hogy a halálán van?

– Igaz. De nyitd meg a füled, mert hagyatkozom. Idehallgass!

Hallgatta a fiú.

– Ha még az úton eléfelel, s egy bolhánál nagyobb és értékesebbet látsz, s azt te vedd fel, mert azt ott nem hagyhatod.

– Jó, jó. – mondta neki. Édesapja többet nem tudott mondani, mert meghalt. Harangszóra nem volt gondja a gyerekeknek, ahhoz zsebbe kell előbb nyúlni, csörögjön is, akkor van harangszó. Ha nem csörög, nem szól a harang. Ezért aztán, egy kölcsönásó volt, az egyik cimborájától. A miatyánk ott volt az ajkán. S aztán megindult. Ment, ment az úton, elé-eléfelé. S addig-addig, míg meglátott egy marék borsót az úton.

– Hát ez több a bolhánál – Felvette, bégyúrta a mellyesibe, s ment tovább. Egy királyvárosban kapta magát. Éppen a királyháznál. Megkocogtatta az ajtót.

– Jó estét adjon a jó isten!

– Magától se vegyék el – mondta a király bácsi, s kinyitja az ajtót. – Hát mijárásbéli?

– Afféle útonjáró deák vagyok, s szállást kérnék egy éjszakára. S egy kicsi útiköltséget.

– Fiam, szállás van, az útiköltséget majd meglátjuk.

Na. Béjön a felesége a királyembernek. Annak akkora kerek szeme volt, hogy az egész világ beléfért volna.

– Ez kiféle? – kérdi a királyembert.

– Ez valami, hadd el, valami útonjáró, valami deáknak mondja magát.

– Az nem az! – mondja az asszony ennek olyan fáintos pofabőre van! Nézd meg! E valami királyféle lehet. De úgy öltözik, hogy el van másítva. Megértette-é? Te vigyázz!

– Jaj feleség, benned nincsen semmi nyereség. Te mért mindétig zuvatolsz, mert úgy megváglak, hogy mindjárt mást látsz.

Ezek így pántolódtak. De minden pántolódásnak békesség a vége. Ha vége van. Ha más nem, az, hogy te arra, és én erre. De ez is békesség. Na, abban egyeztek, hogy első éjszaka kemény ágyat vetnek annak a gyermeknek.

– Fiam, hogy hínak?

– Kicsi János. (No inentől és is Kicsi Jánosnak mondom.)

Keményen vetettek neki ágyat, egy inasocskát állítottak egy titkos lappancshoz, hogy ő azon a titkos lappancson egészen bésajduljon. Na, ő azon egészen bésajdult. Leskelődött. No, egyebet nem is látott. Vetkőződött a Kicsi János. Mikor levetette a mellyesit, a marék borsó mind kiömlött le az ágyra. Volt, amivel ott foglalkozzék, tiszta csórén szedegette a borsót. Már az inasocskának erősen kellett volna, hogy aludjék, de csak bésajdult a lappancson, mert az volt a szolgálata.

No, már hajnalban egyszer-egyszer lecsúszott a feje a lappancson. Méges reggel felébresztette a király bácsikát.

– Jó reggelt adjon az úristen!

– Magától se vegye el! S há?

– S há bizony. Mert ez semmit nem alutt.

– No, ezt én is megnézem. Jó reggelt, Kicsi János – mondja a király bácsi.

– Jó reggelt – mondja csak olyan elredekten.

– Hogyan esett az aluvás?

– Jaj, erősen cudarul. De azt magamnak köszönhetem.

– Ehe – mondja a király. – Az asszonynak igaza lett. Gyertek be! A kicsi gyermek cudarul aludt keményen. A királyok nem szoktak keményen aludni. S azt mondta, hogy magának köszönheti, mert nem mondta meg, hogy ő király nemzetségből való. – Meg is mondta a feleségének. Ez akkorát nőtt abban a helyben:

– Mert amit ez a szem meglát, az meg van látva! Látod-e, te vén gyász?

– Jaj te mindétig bölcsködsz, ja te mindétig bölcsködsz.

Egyezkedtek. Még egy éjszakára marasztják ezt a Kicsi Jánost, s puhán vetnek neki tiszta puha ágyat. S ha azon aluhatik: királyfi.

No, most így játszódtak. Majd azt is elmondom, csak érjek oda. Megvetették neki a puha ágyat. Ez meg összeszedte mind a marék borsát, amit az úton talált. A szegény fáradt inasocskát, mert abból csak egy volt, a titkos lappancshoz esmét odaállította a király. Az már szeretett volna, aludott volna még Kicsi János helyett is. De nem engedte a szolgálat.

Hanem mi történt, mi nem. A következőket látta: Kicsi János tiszta csórén levetkeződik, reázuhan az ágyra. (Innentől nagyon érdekes lesz. Hol tartottam, kedves gyerekek? De szépen mondottátok, no, ettől olyan jó kedvem lett, hogy folytatom.) Szóval reázuhan az

ágyra, mint aki ki van merevítve. Félúton zuhantában az ágy felé mindjárt el is aludt. De olyan mélyen... Jött két őrangyal arra. Lappintották arra a szárnyukat.

– Te ez meghót alighanem, vigyük csak.

– Eriggy te, nem látod, hogy még szuszog.

S aztán mentek tovább. Szóval, ilyen mélyen aludt a Kicsi János. Szegény inasocska, az es szeretett volna, de a szolgálat nem engedte.

Hajnalban kocogtat.

– Király uram, adjon az isten jó reggelt, milyen nekem is kéne hogy legyen!

– No ne vegye el, há mi történt?

– Ez még most is aluszik.

Megy a király bácsi.

– Kopp. – Semmi. Rázza. Semmi. Megkujakolja eminnen-amonnan, s azt mondja:

– Ébresztő, kicsi gyermek, fenn van a nap! Hé! – Felébredt a fiú, az első csipájától megszabadul. A jó reggelt megkívánja. Kérdi tőle a király:

– Hogyan aludtál, gyermek?

– Jaj, ne is kérjde, én olyan jól, mint a királyok.

– Húha! Hogyan mondta? Mint a királyok?

– Há igen, igen.

– Te, asszony, azt mondta, mint a királyok, úgy aludt.

– Látod-e, tudja, hogy a királyok hogy alusznak. Ez királynemzetségből való. Figyeld meg, milyen fáintos a pofabőre. Amit ez a szem lát, az meg van látva.

– Jaj, asszony! Bár ne mindétig zsinatolnál! Egy kicséig szenteltvizet vennél be a szádba, s azt estétig ott tartanád, mindjárt megjavulna az én dolgom! S megyek hozom, mert eddig már mindétig elfogyott, te azt mindétig ellocsolod.

Így elbeszélgettek, s arra jutottak, hogy nekik az a tizenhat éves forma leánykájuk, akit elzártak a kamarába, s a nagy rabságban, ami uborka volt, azt mind megette azt eléhozták, s mondták:

– Te lány, itt van a te férjednek való ember. – Megállították őket, csak lesett Kicsi János, hogy ebből mi lesz. Gondolta:

– Na ebből még a mai nap valami házasság kerekedik! – S ebben igaza volt, mert az öreg király így szólt:

– Tik egymáséi vagytok.

Nekikeskenyedett János. Tetszett neki a leány, s amannek es a fiú.

– Húha! – De aztán arra gondolt a fiú, mi lesz, ha azt mondják, hol a te várkastélyod, hol vannak a szüleid, hol a te birtokod?

(Innentől én nem is tudom, mondjam-e a mesét, vagy elhallgassak. Bírják-e? Most jönne a következő tétel. Ilyenkor szokták kérdezni, mondani az öreg mesélők. S nemcsak a cserkészek – mert vannak öreg bácsikák, tátikák, ilyen öreg rövidnadrágos bácsikák, hogy csont, s mondták rá, hogy hús. Hát ez korábbi hagyomány. A nagy mesemondó havasi pásztorok is ezt alkalmazták. Egy kolozsvári néprajzos ember ennek utánajárt. S olyan román vidéken is használják, ahol nem tudják, hogy mit jelent a szó: csont. Románul: ciont. Nem tudják, mit jelent. Válasz: leves. Azt nyomozta ki, hogy ez az Osztrák-Magyar Monrchia kaszárnyáiban terjedt el, ez a katona mesélőknek volt az egyik szokása. Ilyen szakácsdolgokkal válaszoltak egymásnak. Innen terjedt szét a nyelvterületen. No mindegy. Szóval, egy kis olyan hárijános volt ez közben. Szóval, azt mondja hogy... Hol tartottam? Igen, igen.)

– Na mi történt? Egy nap meg is kérdezték.

– Aztán, te Kicsi János, szeretnék látni a te hazádat, szüleidet s birtokod.

S Kicsi János egészen sárig volt, mint a halál, amikor sokat dolgozott.

– Idehallgassanak, az elég messze van. – Gondolta, nem mutathatja meg azt a házfedelet, ami ott lebeg, s a miatyánk ha még most es tartja. Hát az mi az neki? Hiába mondja, hogy az ő hazája, ezt sose nem értik meg, semmire nem mennek vele, valami mást kell nekik mondani.

– Hát pakoljunk fel a sok hintóba, a szekérbe, s aki akar, az jöjjék. Majd lesz valami, majd megunják – gondolta. – Hát arra van, meg arra...- És megindultak szépen.

S megindultak, mentek egy hónapot, kettőt, egészen el voltak csigázva. Akkor aztán elunta az egészet, s mondta magának: szervusz, boldogság!, s a hintóban mellette aludó feleségének egy cippántos csókot adott az ajakára. Kitaszította az ajtaját a hintónak, s ment világgá.

– Eddig volt a boldogság, s kezdődik, most lesz, ami vót. Majd lesz valahogy, isten megsegít. S ahogy lesz, majd lesz.

Addig, hogy ment az erdőben, s valami sárkánynak a lábába belébotlott. S ez hétfele áll. Egy jó hétfejű sárkányt látott. Azt mintha most látnám, a szeme úgy langallott, mint a bakmacskának. Szája meg akkora volt, hogy a csiki vásár háromszor beléfért volna.

– Jó napot adjonisten.

– Jó napot adjonisten – mondja a sárkány mind a hét fejével –, hova járásbéli?

– Megyek a szerencsém-től elfelé.

– Igen? Mi a te szerencséd?

– Hogy afféle király volnék, királyfi, királyjelölt. S hogy házasodnék. De nincsen hozzá kastélyom, s nem vagyok ura.

– Ide hallgass! Hát ide figyelj! Én nemrég raboltam egy kastélyt, várat, itt van észak-keletre három istenkáromkodásnyira, s te abba menj belé. Vidd bele a feleséged, s bánom én, a házanépedet nyugodtan. De vigyázz! Mert mikor annak a döglött marhának a lábán elkezdsz sirülni-forogni (mert ez azon forgó volt), akkor te abból menj el, mert abba belépusztulsz.

– Hát jó. – Mit bánta ő, csak egy óráig mondhasza, hogy az övé. Visszament, a feleségét csókkal ébresztette.

– Né te ne! Ott az én váram.

Mert pont odaért a menet. Az úgy összeverte a tenyerét, mert tiszta gyémánt volt az egész. Megébredt az udvar, jöttek elé. Hozták. Ami tokaji, ami badacsonyi, budai bor volt, azt mind bevitték a várba. Megkezdtek a maroszekei forgatóst, egy kicsi legényest, egy kicsi szökóst. Hát aztán rátette a cigány az ujját a húron! Ott táncolni kellett, ott aki a szerelmet nem ismerte, az megismerte, ott dübögött, mint a bivalybornyú mind. Aztán mikor megfáradtak, mondta az öreg király:

– Hagyjuk magukra a fiatalokat.

Magukra hagyták. S hát Kicsi János esmét úgy megkeskenyedett, hogy engemet es esz a bú, ha rá gondolok. Kérdi a felesége:

– Hát neked mi bajod?

Nem mondta meg hogy a baj az, hogy egyszer a vár sirülni fog a döglött marha lábán.

Egyszer biza el is következett. Egy reggel úgy ébredett, hogy a hársfa, ami az ablakból látszódott, megindult szépen balra, s ugyanaz a hársfa jobbról esmét meglátszódott. E biza sirül! Átalszalad harminc-negyven szobán. Kiáltotta: Feleség, menjünk innen! Sehol nem kaphatta. Az árnyéka futott utána. Hol előle, hol hátul. Ez nem tiszta munka. Kiabált. S egyszer kibe botlott belé? Egy olyan vén öregasszonyba, hogy három vasvillával felpöckölte a szemhéját, hogy lásson. Ó, de kíváncsi volt.

– Kicsi János, hova mégy?

– Hö... Te tudod, hogy hogy hívnak?

– Már hogyne tudnám – mondja a vén boszorkány.

– Há ha tudod, azt is tudod, hova megyek. – Kikerülte, s futott tovább. De az megállította.

– Ne menj sehová! tudod, mi történik? A sárkány jó, hogy egyen meg titeköt. Ezer mérföld egy lépése, s most hétezer lépésre van. Te egyebet ne csinálj! Ott az a tészta, nézd, ott a kemence, gyúrd meg, rendesen tüzelj belé, hétszer süsd meg, tedd ki a vár fokára azt a hétszer sült kenyeret, s az megnomdja, az megvéd titeket. A feleségedet meg hagyd, hadd aludjon.

Hitte is, nem is János. Gyorsan meggyúrta, szépecskén betüzelt először a kemencébe. Amikor meg először megsült a kenyér, egyezer mérföldet tett meg egy lépéssel a sárkány, mire hetedszer kisütötte a kenyeret, éppen a vár előtt volt. De már úgy fujatott, s csorgott a nyála, kétfelé, tizennégyfelé.

– Hej, be jó szagot érzek! – Akkor már kitették a frissensült kenyeret, de mindéig le-
esett. Fogott egy százast szöveget, odaverte a cipót. Odaverte, s az ott volt. No, meg is szó-
lalt a hétszer sült kenyér:

– Te ide be nem jössz!

– Hát ez meg ki? – kérdi a hétfejű sárkány – Ez kicsoda?

– Ez én vagyok! A hétszer sült kenyér.

– Hö, az anyját, de idehallgass, te hétszer sült kenyér! Én megtisztellek a buzogányom-
mal.

– Tiszteld az apádat! – mondta a törvényt neki a kenyér.

Megmérgeződött a sárkány.

– Te, én foglak s megeszlek.

– Te, idehallgass, te ide akkor teszed be a lábadat, ha veled is megtörtént, ami énvelem.
Téged vessenek el a földbe, ott rothadj meg. Ha kinősz, kaszával vágjanak le szépen,
csépüljenek meg, őrljenek meg, gyúrjanak meg tésztának, süssenek meg hétszer a ke-
mencében!

– No, akkor én nem menek ide, be nem megyek ide! – S azzal a sárkány megindult, s
talán még most is megy, ha meg nem állt.

A döglött marha lábán sirülő vár meg egyre lassabban sirült, aztán megállt. Hogy aztán
ott bent a boldogságot eltöltik-e velem, vagy nélkülem, azt már nem tudom. De az én
mesémnek ez a vége. Ez a vége, tegyétek a jégre, csússzatok el véle!

Elhangzott a halásztelki ÁMK óvónőinek továbbképzésén.

BERECZ ANDRÁS

Utak a filozófiához

Leíró-értékelő panoráma

*Tudományos, ismeretterjesztő és pedagógiai célzattal íródott bölcseleti könyvek
számbavétele írásom elsődleges célja, de nem tartom elkerülhetőnek, hogy ne
szóljak előzetesen a korszituáció – globális, filozófiai, pedagógiai – vonzatairól,
majd záró aktusként a lehetséges hiátusokat betöltő gondolataimról.*

A globális gondok egyik fele egzaktan mérhető. Már unásig tudjuk: ózonlyuk, nukleáris
háború vagy túlszennyezettség, az esőerdők és vizeink pusztulása, városi túlnépese-
dés... Évente összefoglaló jelleggel egyre többet megtudhatunk mi is a Worldwatch Ins-
titute *A világ helyzete* címmel megjelenő jelentéseiből. A probléma másik fele, hogy min-
den globalitás távol esik tőlünk. Nem látjuk a felettünk lévő lyukat (igaz, az ózon is egyre
kevesebb), háború sincs éppen 93 ezer négyzetkilométerünkön (ami van, az kicsit lej-
jebb), esőerdők nincs, a vizet meg kevésbé szeretjük, mert klóros és inkább mást iszunk
(a mosdás szempontjából meg mindegy). S mivel regionalitásunk, lokalitásunk közel esik
hozzánk: mi mindent tudni vélünk. És ez a vélekedés nem mérhető. Legfeljebb betájol-
ható, sejthető, megszimatozható.

A filozófia kérdései is – sokszor úgy tűnik – már végképp a senki földjére űzettek. Már
nem csak az újkor nagy eszméi, iskolái mondtak búcsút a békés polgárokhoz való kö-
zelférközésnek. Annak idején még kitüntetten közeledhetett *Descartes* a svéd királynő-
höz, *Spinoza* a kézműves mesterséghez, *Kant* Königsberghez, *Hegel* a lovon ülő világ-
szellemhez, *Kierkegaard* idealizált kedveséhez, *Nietzsche* Zarathustrájához, *Marx* egy
hús-vér munkáshoz, *Lukács* a párthoz, mint a filozófia hallgató-cselekvő-akaró-érző-
gondolkodó alanyához-tárgyához-szubjektumához-egzisztenciájához-emberfölötti-em-
beréhez-nembeli-lényéhez-népbiztosához. A században még történt két nagy kísérlet a
logikai pozitivizmus és a hermeneutika bűvkörében, ám már ez is úgy néz ki(?), hogy